Atatürk Üniversitesi
Tıp Bülteni
25, (2) 317-323,1993

ADLİ VAKA OLARAK ZEHİRLENMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ (1)

Dr. Serhat ÖZTÜRK (*)
Dr. Ahmet Nezih KÖK (**)
Dr. Talat EZMECİ (***)
Dr. Ertan GÜVEN (****)

ÖZET :

Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesinde 1990 yılı içerisinde yatarak tedavi gören 959 adli vakanın % 14.2 sini çeşitli nedenlere bağlı olarak meydana gelen zehirlenme vakaları oluşturmaktadır. Hastaların % 79.2 si erkek olup % 56.2 si çocuk yaş grubundadır.

Çocuklarda meydana gelen zehirlenmelerin tümü kaza orijin liyken yetişkin grubu zehirlenmelerinin % 41.6 sı intihar amacı taşımaktadır. İntihara teşebbüs edenlerin % 84 ü kadındır. Zehirlenme nedeni olarak % 66.4 ile ilaçlar ilk sırada yer almıştır. Tedaviye alınan hastaların % 3.6 sı ölmüştür.

GİRİŞ

Tıp bilimindeki gelişmeler sonucu başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere doğal sebeplere bağlı hastalıklardan ölüm sayısı azalırken özellikle çocukluk çağında kazalara bağlı ölümlerde artış gözlenmektedir (1,2). Dikkatsizlik, tedbirsizlik sonucu meydana gelen kazalar içerisinde zehirlenmeler önemli bir yer tutmaktadır (1-4).

Zehirlenmeye neden olan maddelerin başında günlük insan hayatının vazgeçilmez unsurları haline gelen teknoloji ürünü kimyasal maddeler (ki bunlar çeşitli amaçlala kullanılan ilaçlar, temizlik maddeleri, tüpgaz vs.) gelmektedir (1,2,4,5,6). Söz konusu kumyasal maddeler kaza ile zehirlenmelere neden olabildikleri gibi kolay ede edilebilmeleri ve ucuz olmaları nedeni ile sosyal bir problem olan ihtihar olgusunun gerçekleştirilmesi amacı ile de kullanılmaktadır (3,5,6).

Çoğunlukla kitlesel zehirlenme olaylarına ve bunun sonucu adli takibata neden olan gıda zehirlenmeleri sıklıkla üretimi ve stoklanması anında gerekli hij-

1 X. Gevher Nesibe Tıp Günlerinde Tebliğ Edilmiştir.

* Uz. Dr. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültes Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Erzurum.
** Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Tıp Fak. Adli Tıp Anabilim Dalı, Erzurum.
*** Yrd. Doç. Dr. atatürk Üniversitesi Tıp Fak. Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Erzurum.
**** Uz. Dr. Adalet Bakanlığı Grup Başkanlığı, Ankara.

yen şartlarına uyulmayan gıdaların tüketilmesi ya da kırsal kesimde zehirli kır bitkilerinin yenilmes sonucunda meydana gelmektedir (2,3,7,8).

Zehirlenme şüphesi olan her vaka orijini (kaza, cinayet, intihar) ve sonucu ne olursa olsun adiliyeyi hem cezai hemde hukuki yönden ilgilendirmektedir (9).

Bu çalışmada çeşitli nedenlerle zehirlenerek hastanemiz acil servisine müracaat eden ve yatarak tedavi gören adli vakaların değerlendirilmesi yapılmıştır.

MATERYAL-METOT

1990 yılı içerisinde Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesi'nde yatarak tedavi gören 82 si erkek, 55 i kadın toplam 137 zehirlenme vakasına ait adli dosya retrospektif olarak incelenerek elde edilen bilgiler hasta cinsiyeti, yaşı, vakanın orijini, zehirlenmenin türü, mortalite oranı, hastanede yatış süresi ve ödenen ücret yönünden değerlendirildi.

BULGULAR

Sıklık: 137 zehirlenme vakası 1990 yılı içerisinde Fakültemiz Araştırma Hastanesi Acil Servisinden yatarak tedavi gören 959 adli vakanın % 14.21 sini, 22418 acil vakanın % 0.61 ini oluşturmaktadır.

Servis: Zehirlenme vakalarının % 56.2 si çocuk, % 43.8 i dahiliye servisinde tedaviye alınmıştır.

Cinsiyet: Vakaların Erkek/Kadın oranı 82/55 + 1.4 dür.

Yaş: Yaş ortalaması Çocuk servisine yatırılan 77 vakada 4.4+2.9, dahiliye servisine yatırılan 60 vakada 25.8 +10.0 olarak bulunurken vakaların tümünde genel yaş ortalaması 13.7+12.7 dir.

Orijin: Çocuk yaş grubunda meydana gelen zehirlenme vakalarının tümü kaza orijinli olup dahiliye servisine yatırılan vakaların % 41.6 sı intihar amaçlıdır.

Zehirlenme türü: Çalışmamızda belirlenen zehirlenme türleri dört ana grupta toplanmış ve Tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo 1: Zehirlenme Vakalarının Türleri

	İlaç		Gıda		Kimyasal mad.		Alkol	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Çocuk	51	66.2	18	23.3	8	10.7	—	—
Dahiliye	40	66.6	4	6.6	13	21.8	3	5.0
Toplam	91	66.4	22	16.1	21	15.4	3	5.0

Ana gruplar altında toplanan özel alt grup zehirlenme türleri Tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo 2: En sık görülen özel alt grup zehirlenme türleri

Zehirlenme Türü	Çocuk	%	Dahiliye	%	Toplam	%
Aspirin	13	16.9	7	11.7	20	14.6
Organofosfor	6	7.7	10	16.7	16	11.7
Psikotrop	7	9.1	8	13.3	15	10.9
Karbonmonoksit	—	—	10	16.7	10	7.3
DDT	8	3.9	6	10.0	9	6.7
Deli Bat Bat Otu	8	10.4	—	—	8	5.8
Et grubu	6	7.8	2	3.3	8	5.8
Gaz yağ	4	5.2	2	3.3	6	4.4
Çamaşır suyu	4	5.2	1	1.7	5	3.6
Mantar	2	2.6	2	1.7	5	3.6
Bilinmeyen	6	7.8	3	5.0	9	6.6
Diğerleri	18	23.4	9	15.0	27	19.7
Toplam	77	100.0	60	100.0	77	100.0

Vakaların aylara göre dağılımı: Zehirlenme vakalarının aylara göre dağılımının incelenmesinde sayısal olarak havaların sıcak olduğu aylarda artış tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Vakaların Mevsim Aylarına Göre Dağılımı

Mevsim Ayları	n	%
Aralık-Ocak-Şubat	25	18.2
Mart-Nisan-Mayıs	48	35.1
Haziran-Temmuz-Ağustos	37	27.0
Eylül-Ekim-Kasım	27	19.7
Toplam	137	100.0

Motalite oranı: Tedaviye alınan 137 vakadan 5 i (% 3.6) ölmüştür. Ölen vakaların 1 tanesi çocuk, 4 tanesi dahiliye servisinde etsitus olmuştur.

Hastaların hastanede yatış süreleri ve ödedikleri ücret Tablo 4 de gösterilmiştir.

Tablo 4: Hastanede ortalama yatış süreleri ve ücret

Servis	Yatış Süresi (Gün)	Ücret (TL)
Çocuk	3.1+2.6	184.4+147.2
Dahiliye	6.2+6.6	326.7±311.0
Genel	4.4+5.0	246.7+243.1

TARTIŞMA

1990 yılı içerisinde Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesi'nde yatarak tedavi gören 137 zehirlenme vakası tüm adli vakalın % 14.2 sini, tüm acil poliklinik hasta sayısının % 0.61'ini oluşturmaktadır. Atabey ve arkadaşlarının yaptıkları bir çalışmada zehirlenme vakalarının oranı % 0.46 olarak belirlenmitir (5).

Çalışmamızda vakaların % 56.2 si çocuk yaş grubundadır. Zehirlenme vakalarının dikkatsiz davranışları nedeni ile çoicuklarda daha fazla gözlendiği bilinmektedir (6).

Çocuk grubunda vakaların % 79.2 si si erkek olup literatüre uyum göstermektedir (1,2,6). Dahiliye grubunda ise vakaların % 65.i kadındır. Her iki grup arasındaki anlamlı fark, kadınların ilaçla intihar etmeyi kendilerine özgü bir yöntem olarak seçmelerinden kaynaklanmaktadır (10).

Zehpirlenme vakalarının tecrübesiz ve dikkatsiz olarak nitelendirebileceğimiz genç yaşlarda ortaya çıktığ ve ileri yaşlarda azaldığı görüşü tekrarlanmıştır (5,6).

Vakaların mevsim gruplarına göre dağılımında anlamlı bir fark bulunamamış ancak zehirlenme vakalarının hava sıcaklığının arttığı aylarda sayısal olarak arttığı tesbit edilmiştir.

Zehirlenme vakalarında hastanın hastaneye getiriliş süresi tedavinin başarısını önemli derecede etkilediği gibi ileride ortaya çıkabilecek cezai ve hukuki sorumluluğun belirlenmesinde de etken olur (3,7,9). Çalışmamızda incelenen dosya kayıtlarında hastaların hastaneye getiriliş zamanı hakkında yeterli bilgi tesbit edilememiştir.

Çocuk grubunda mevcut zehirlenmelerin tümü kaza orijinli olup çocuğun aile ve okul gibi yakın çevreslinde gerekli dikkat ve tedbirin ilgililerce gösterilmediği gerçeğini ortaya koymaktadır (1,2,6). Dahiliye gurubu hastaların % 41.6 sında zehirlenme intihar amaçlıdır. İntihar edenlerin % 84 ü kadın % 16 sı erkekdir. Bu oran intihar istatistikleri ile uyumludur /10).

Tablo 3 de görüldüğü gibi tüm vakaların % 66.4 ü ilaçla, % 16.1 i gıda ile

%15.4 ü kimyasal maddelerle meydana gelen zehirlenmelerdir. Atabey ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ilaç % 29.9, kimyasal maddeler isi % 6 oranında zehirlenme nedenidir (5). Amerika'da zehir merkezi tarafından verilen bilgilere göre ilaca bağlı olarak meydana gelen zehirlerme oranı % 34.8 olarak belirtilmiştir (6). Bu da göstermektedir ki daha sağlıklı günlere erişmek için tedavi amacıyla evlerde bulundurulan ilaçlar dikkat edilmediğinde çocuklar için büyükbir tehlike oluşturmaktadır.

İlaç zehirlenmeleri içinde çocuk grubunda en sık belirlenen ilaç % 16.9 ile aspirindir. aspirin çocukluk çağında zehirlenmelere en sık neden iolan ilaçtır (4,6). Aspirini özellikle yetişkinlerin iderek daha fazla kullandıkları psikotrop ilaçlar izlenmektedir. Dahiliye grubunda ilaçlar zehirlenmeler içerisinde en sık raslanan % 26.7 ile organofosfor ve organoklor zehirlenmeleridir. İkinci sırada ise psikotrop ilaçlarla zehirlenmeler yer almaktadır. Organofosfor ve organoklor ilaç zehirlenmelerinin özellikle kırsal kesimde yanlış kullanıma bağlı olarak sıklıkla meydana geldiği bilinmektedir (1,2,4,5).

Gıda zehirlenmeleri çocuk hastalarda daha sıktır. Çocukluk yaş grubu zehirlenmelerinin % 10.4 ü, Erzurum çevresinde yetişen atropin içerikli deli bat bat otunun yenilmesi ile meydana gelmiştir.

Evlerde bulunan çamaşır suyu, gaz yağı ve tüpgaz gerekli tedblirin alınmadığı dikkatsiz kullanımlarda istenmeyen durumlaa yol açabilen kimyasal maddelerdir (1,2,6,10). Çocuk grubunda gaz yağı ve çamaşır suy içimine bağlı zehirlenmeler gözlenirken, dahiliye grubunda kimyasal maddelere bağlı zehirlenmeler % 76.9 u tüp gaza bağlı karbomonoksit zehirlenmesidir.

Tedavi altına alınan hastaların % 3.64 ü solunum ve dolaşım yetmezliğine bağlı olarak ölmüştür. Tümü beş adet olan ölümlerin % 60 ı organofosfor, % 40 ı tüpgaz kökenli karbonmonoksiz zehirlenmesidir. Organofosfor ve karbonmonoksit zehirlenmeleri literatüre geçmiş, sıkça meydana gelen ve ölümlere neden olan zehirlenme türleridir (1,2,4,5,6,10,11). Atabey ve ekibinin yaptıkları 1387 vakalık bir çalımada ölü ölüm oranı % 1.08 olup toplam 15 ölüm vakasın % 73.3 ü organofosfor zehirlenmesine bağlıdır (5). Çalışmamızda tesbit edilen 25 intihar vakasından yalnızca iki tanesi (% 8) ölümle sonuçlanmıştır.

Zehirlenme nedeni ile her hasta ortalama 4.4+5.0 gün yatarak tedavi görmüş ve bunun karşılığı olarak ortalama 246.759 Türk Lirası ücret ödemiştir. Ücretin düşük olmasının nedeni bazı vakaların eğitim amacıyla ücretsiz tedavi görmesinden kaynaklanmaktadır. Sağlık Bakanlığı verilerine göre yurdumuzda halen tedavi amaçlı hastane yatak sayısının yetersiz olduğu düşünülecek olursa dikkatsizlik ve tedbirsizlik sonucu gelişen istenmeyen durumlarda kısıtlı sayıdaki yataların ve sağlık personelinin meşgul edilmesi üzücü ve önemli bir problemdir.

Sonuç olarak; Önlenebilir bir durum olan dikkasizlik ve terdbirsizlik sonucu gelişen zehirlenmelerin maddi ve manevi zarara yol açmamaları için özellikle çocukluk çağında çocuğun yakın çevresi olan aile ve okulda sorumlu kişilerce gerekli azami dikkat gösterilmeli, ilaç ve kimyasal maddelerin güvenli kullanımları

sağlanmalı, tüketilen gıdaların hiwyen şartlarına ve sağlığa uygunluğu denetlemeli, tanınmayan bitki türlerinin tüketilmesi önlenmeli, psikolojik sorunları olan kişilerin kurtuluş yolu olarak intiharı seçmelerinin önlenmesi için tedbirler alınmalıdır. Ucuz vekolay tedbirlerin alınması ile hem sağlık hem de adliye personelinin vakit ve emek kaybına engel olunmuş hem de sağlık ve adliye hizmetlerinin daha verimli hale getirilmesi sağlanmış olacaktır.

SUMMARY

THE EVALUATION OF HOSPITILIZED POISONING CASES IN FORENSIC MEDICINE

We retrospectively evaluated the files of 959 hospitilized patients who treated in Atatürk University, Research Hospitl due to judicial facts. Poisonings were responsible for 14.2 : of all cases.

In our study, 79.2% of the poisoned patients were male, and 56.2 % of them were in childhood. all poisonings in childhood were occurred accidentally while 41.6% of the poisonings in adults were suicide.

Drugs were responsible for 66.4% of all poisnoings. Ünly 3.6% of the patients died.

KAYNAKLAR:

1-Altınkaynak, S., Alp, H., Karakelleoğlu C. ve ark.: Epidemiyolojik Bir İnceleme: Organik Fosfor Zehirlenmemeleri. Atatürk Üniversitesi Tıp Bülteni 23: 311-316, 1991

2- Erdem, C., Kürkçüoğlu, M.: Erzurum ve Yöresinde Çocukluk Çağı Kazaları. Atatürk Üniversitesi Tıp Bülteni 17 : 13-22, 1985

3- Aykaç, M: Adli Tıp. İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1987, ss 409-411.

4- Dökmeci, İ.: Toksikoloji. Nobel tıp Kitapevi, İstanbul, 1988, ss 287, 364.

5- Atabey, G., Tavlı, T., Ümay, S.,ve ark.: Acil Polikliniğimize Müracaat Eden Entoskasyon Vakalarının Retrospektif Analizi. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 28: 1091-1096, 1988.

6- Sodeman, W., and Sodeman, T.: Pathology. W.B. Saunders Company, Philadelphia, 1985, pp 1086-1092.

7- Berk, M., Yener, A., Bakır, A., ve ark.: Mantar Zehirlenmeleri. Okmeydanı hastanesi Bülteni 4: 25-29, 1987.

8- Kurtoğlu, S.: Mantar Zehirlenmeleri ve Tedavisi. Yeni Tıp Dergisi 2: 16-24, 1985.

9-Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başk. Türk Ceza Kanunu ve ilgili Mevzuat.bYarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1986.

10- Başbakanlık Devlet İstatislik Enstitüsü: 1987 İntihar İstatistikleri. DİE Matbaası, ankara, 1988, ss 11-13.

11- Gök, S., Kolusayın, Ö., Yavuz, F., ve ark.: Adli Tıp açısından 0-7 Yaş Grubu Çocuk Ölümleri . Adli Tıp Dergisi 5: 151-156, 1989.